

Marianne Seppä

OPAS PERHEKODIN UDELLE NUORELLE

Toimintaopas arjen sujuvuuden tueksi

Opas perhekodin uudelle nuorelle

Toimintaopas arjen sujuvuuden tueksi

Marianne Seppä
Opinnäytetyö
Syksy 2024
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t): Marianne Seppä

Opinnäytetyön nimi: Opas perhekodin uudelle nuorelle

Työn ohjaaja(t): Marjukka Rasa & Mira Schroderus

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2024

Sivumäärä: 34+3

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda selkeä ja käytännönläheinen opas Oulujoen perhekodin uusille nuorille. Oppaan tarkoitus on helpottaa nuorten sopeutumista uuteen ympäristöön tarjoamalla tietoa perhekodin päivittäisistä käytännöistä, säännöistä, aikatauluista ja tärkeistä yhteystiedoista. Opas toimii myös ohjaajien työkaluna, tarjoten yhtenäisen pohjan nuoren vastaanottoprosessiin ja ohjaamiseen arjessa.

Nuoren tilanne saapuessa perhekodille voi olla monin tavoin haastavaa. Usein nuori kokee pelkoa ja ahdistusta uudesta tilanteesta, sillä kodin ulkopuolelle sijoittaminen voi tuntua suurelta muutokselta. Joillekin nuorille tilanne on täysin uusi ja tuntematon, mikä saattaa lisätä epävarmuutta. (Nurhonen 2018, 183.) Tämän vuoksi koin tärkeäksi luoda oppaan, joka tarjoaa selkeitä vastauksia ja tukee nuoria heidän ensimmäisistä päivistään alkaen. Halusin, että opas olisi konkreettinen työkalu, joka auttaa nuorta ymmärtämään, mitä häneltä odotetaan ja mitä oikeuksia hänellä on, ja joka samalla lieventää epätietoisuutta ja mahdollisia pelkoja. Oppaan avulla nuoret saavat konkreettista tietoa perhekodin toiminnasta, heidän oikeuksistaan, velvollisuuksistaan sekä perhekodin säännöistä. Lisäksi oppaassa on henkilökohtainen osio, jonka nuori voi täyttää oman ohjaajansa

kanssa. Tämä auttaa nuorta hahmottamaan omaa arkeaan ja osallisuuttaan perhekodissa, mikä voi olla tärkeä askel sopeutumisen ja turvallisuuden tunteen rakentamisessa.

Tietoperustassa avaan lastensuojelun keskeisiä käsitteitä, kuten sijoituksen eri muotoja, lastensuojelulain mukaisia käytäntöjä ja rajoitustoimenpiteitä. Oppaan kehittämisprosessissa on hyödynnetty alan kirjallisuutta ja perhekodin ohjaajien asiantuntemusta. Sen suunnittelu on tehty tiiviissä yhteistyössä Oulujoen perhekodin henkilökunnan kanssa.

ABSTRACT

OULU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme Social Services

Authors: Marianne Seppä

Title of thesis: Guidebook for a newcomer in the family home

Supervisors: Marjukka Rasa & Mira Schroderus

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2024

Number of pages: 34+3

Main goal of this thesis is to create a clear and practical guidebook for children who have just arrived to Oulujoen Perhekoti. The purpose of this guidebook is to help new arrivals feel comfortable in their new environment by giving them essential information. The guidebook will explain how things are done in Oulujoen Perhekoti, what the rules and schedules are, and include the most important contact information for the children. It will also serve as a tool for the staff, helping them follow a consistent process with every new child and in day-to-day routines.

The situation can be challenging in many ways for the children when they arrive. Often children may feel scared or anxious in their new situation, as living outside of their home can seem like a huge change from what they are used to. For some, the situation may be entirely new and unknown which can add to their uncertainty. (Nurhonen 2018, 183.) Because of this, I felt it was important to create a guidebook that offers clear answers and help children during their first days at Oulujoen Perhekoti. I wanted the guidebook to be a concrete tool that

helps children understand what is expected of them and what rights they have, while also reducing uncertainty and potential fears.

The guidebook gives concrete information about how things are done at Oulujoen Perhekoti, as well as the children's rights, responsibilities and the rules of the place. In addition, there is a personal section for each child, which they can fill out with their own assigned staff member. This will help children make sense of their own daily routines and participation in Oulujoen Perhekoti, which can be an important step toward feeling comfortable and safe in their new environment.

In the theoretical section, I will explain key concepts of foster care, such as different types of placements, practices in accordance with the Child Welfare Act, and restrictive measures. I have used literature on child protection and the expertise of Oulujoen Perhekoti staff in the development process of the guidebook. The design has been carried out in close collaboration with the staff of Oulujoen Perhekoti.

Keywords. guide, child protection, filial permission, participation, investment, child welfare law/early intervention, child protection restrictive measure

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	1
1 LAPSEN OIKEUDET JA LASTENSUOJELUN PERUSTEET	3
1.1 Lastensuojelun prosessit	3
1.1.1 Ilmoitus.....	4
1.1.2 Selvitys.....	5
1.1.3 Asiakkuus.....	6
1.2 Omaohjaajan rooli ja merkitys.....	7
2 SIJOITUKSEN ERI MUODOT LASTENSUOJELUSSA JA LAPSEN OIKEUDET	8
2.1 Avohuollon sijoitus	9
2.2 Kiireellinen sijoitus	10
2.3 Huostaanotto	11
3 RAJOITUSTOIMENPITEET LASTENSUOJELUSSA.....	13
3.1 Lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen	14
3.2 Yhteydenpidon rajoittaminen	15
3.3 Hallussa olevan aineen tai esineen haltuunotto	15
3.4 Henkilöntarkastus.....	15
3.5 Henkilönkatsaus	16
4 TARKOITUS JA TAVOITTEET	17
5 TOTEUTUS JA AIKATAULU	21
6 POHDINTA	28
LÄHTEET	30
LIITTEET	34

JOHDANTO

Opinnäytetyön idea on lähtenyt lastensuojeluharjoitteluista, sekä työelämästä. Suunnittelu lähti liikkeelle omasta kiinnostuksesta sekä havainnoinnista perhekodin arjessa. Työskentelen lastensuojelulaitoksessa, joten aiheen valitseminen oli luontevaa itselleni. Huomasin useamman nuoren kohdalla, että asioiden sisäistäminen ensimmäisten päivien aikana on haastavaa ja tämän vuoksi halusin kehittää oppaan, joka auttaisi lähestymään nuorta ja tukisi häntä ensimmäisten päivien aikana. Oppaan tarkoitus on auttaa nuorta ymmärtämään ja informoida kattavasti laitoksen säännöt, rutiinit ja vastuut selkeästi ja helposti, mikä voisi osaltaan vähentää nuoren tarvetta vetäytyä omiin oloihinsa ja rohkaista häntä osallistumaan yhteiseen toimintaan. Tavoitteena on, että opas tarjoaa nuorelle turvaa ja selkeyttä uudessa tilanteessa, jolloin hän voisi kokea olonsa tervetulleeksi ja hyväksytyksi.

Toteutan opinnäytetyön Oulujoen perhekodille. Oulujoen perhekoti on Muhoksella sijaitseva yksityinen lastensuojelulaitos. Opinnäytetyössä käsittelen nuoren oikeuksia sekä niihin liittyvää teoriaa, selventäen keskeisiä käsitteitä ja lastensuojelua. Oppaassa tuon esille rajoitukset, sijoituksen muodot ja arjen käytäntöä perhekodilla. Oppaassa on lisäksi osio, johon nuori voi omaohjaajan kanssa merkitä lukujärjestyksen, tärkeät tiedot ja kiinnostuksen kohteet. Tämä tukee nuoren yksilöllistä sopeutumista perhekodin arkeen. Henkilökunnan ja johtajan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella ilmeni, että selkeä ja ytimekäs opas olisi tarpeellinen. Perhekodin tärkeimmät asiat näkyvät infotauluissa eri puolilla perhekotia, oppaassa ne tiivistetään yhteen paikkaan, jolloin nuoren on helpompi saada kaikki olennainen tieto kootusti. Oppaan tulee olla helposti ymmärrettävä ja selkeä, jotta nuori voi sen avulla nopeasti omaksua laitoksen käytännöt ja rutiinit.

Lastensuojelu on erityisen vaativa ja haastava työkenttä, jossa henkilökunnan ammattitaito on ensiarvoisen tärkeää. Työn monipuolisuus ja vaativuus vaativat laajaa ymmärrystä sekä nuorten kehityksestä että lastensuojeluun liittyvästä lain

säädännöstä ja käytännöistä. Lastensuojelulaitoksessa työskentelevän henkilöstön tehtävä ei rajoitu ainoastaan nuoren fyysisestä turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtimiseen, vaan heidän on myös huomioitava nuoren emotionaaliset tarpeet ja tuettava nuorta sopeutumaan uuteen ja usein pelottavaan tilanteeseen. Nuoren vastaanoton on oltava erityisen huolellisesti suunniteltu. Ensikohtaaminen voi olla ratkaiseva nuoren turvallisuuden tunteen luomisessa. Lempeä ja empaattinen lähestymistapa voi auttaa lievittämään nuoren mahdollisia epävarmuuden ja yksinäisyyden tunteita, joita uusi ympäristö saattaa aiheuttaa. Usein nuoret voivat tuntea itsensä ulkopuolisiksi, ja tämä voi johtaa eristäytymiseen. Siksi on tärkeää, että nuori otetaan vastaan tavalla, joka vahvistaa hänen tunnettaan siitä, että hän on arvostettu ja turvassa. Tämä tukee myös nuoren nopeampaa sopeutumista ja sitoutumista laitoksen arkeen.

Laitoksen velvollisuuksiin kuuluu huolehtia nuoren kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Tämä kattaa fyysisen turvallisuuden lisäksi myös nuoren henkisen ja emotionaalisen turvallisuuden. Nuorten kokemukset ja tunteet laitokseen saapumisesta voivat vaihdella suuresti, ja on tärkeää, että jokainen nuori kohdataan yksilöllisesti hänen omien tarpeidensa mukaisesti. Toimiva vastaanottoprosessi voi vähentää ahdistusta ja auttaa nuorta tuntemaan olonsa tervetulleeksi ja hyväksytyksi, mikä on erityisen tärkeää lastensuojelussa, missä monet nuoret tulevat haastavista ja epävakaina olosuhteista. Lastensuojelulain mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. (Lastensuojelulaki 2007/417 a 6 §.) Tässä opinäytetyössä käytän kuitenkin termejä "lapsi" ja "nuori" viittaamaan alle 18-vuotiaisiin.

1 LAPSEN OIKEUDET JA LASTENSUOJELUN PERUSTEET

Lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen ei ole ainoastaan lastensuojelun ammattilaisten vastuulla, vaan se kuuluu koko yhteiskunnan tehtävään. Lapsen oikeudet on kirjattu Suomen perustuslakiin sekä Suomea sitovissa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Sopimuksissa vaaditaan, että lapsen etu on aina asetettava etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on kansainvälisesti tunnustettu ja se määrittelee lapsen perusoikeudet, mukaan lukien ne tilanteet, joissa lapsi on lastensuojelujärjestelmässä. (Lapsenoikeudet, 2023).

Lapsen perusoikeudet kuuluvat kaikille lapsille riippumatta heidän perheestään, asuinpaikastaan tai taustastaan. Lapsella on perusoikeus kasvaa turvallisessa ja hyvinvointia tukevassa ympäristössä kehittyä monipuolisesti ja tasapainoisesti erityistä suojelua saaden. (Hakalehto 2018, 23.) Lastensuojelun erityisoikeudet varmistavat, että lapsella on oikeus osallistua itseään koskeviin päätöksiin. (Saastamoinen 2020, 1.)

Oikeus turvalliseen ja hyvään kasvu-ympäristöön tarkoittaa, että lapsen tulee elää ympäristössä, jossa hän on fyysisesti ja henkisesti turvassa. Lapsen tulee saada riittävästi ruokaa, hoitoa ja huolenpitoa. Lapsella on oikeus kertoa näkemyksensä ja tulla kuulluksi kaikkiin häntä koskevissa päätöksissä. Lapsella on oikeus tietää omasta tilanteestaan ja päätöksistä, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun toimijoiden tulee ottaa huomioon lapsen oikeudet kaikessa toiminnassa. Lasten oikeudet ovat tärkeä osa lastensuojelutyötä, ja niiden avulla pyritään turvaamaan lapsen oikeus turvalliseen ja hyvään kasvu-ympäristöön. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2024).

1.1 Lastensuojelun prosessit

Lapsen oikeuksien noudattaminen on olennainen osa lastensuojelutyötä. (Hyvärinen 2018, 75.) Lapsen oikeuksien huomioimisella varmistetaan, että lapsen etu

ja hyvinvointi ovat keskiössä kaikissa päätöksissä ja toimenpiteissä. Lapselle tulisi tarjota mahdollisuus osallistua oman elämänsä koskeviin päätöksiin ja hänen näkemyksensä tulisi ottaa huomioon parhaalla mahdollisella tavalla häntä koskevissa päätöksissä. Lastensuojelun perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka velvoittaa valtioita turvaamaan lapsille oikeuden elämään, kehitykseen ja suojeluun. Suomen lastensuojelulainsäädäntö pohjautuu tähän sopimukseen ja pyrkii edistämään lapsen etua kaikissa tilanteissa. (MLL,2023).

Lastensuojelu on yhteiskunnan järjestelmä, jonka tavoitteena on turvata lasten oikeudet ja hyvinvointi silloin, kun heidän turvallisuutensa tai kehityksensä on uhattuna. (Bardy 2013, 43). Järjestelmässä keskitytään ensisijaisesti perheen tukemiseen ja tarjoamiseen, mutta tarvittaessa se voi johtaa lapsen tilapäiseen tai pitkäaikaiseen sijoittamiseen turvalliseen ympäristöön. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2024). Lastensuojelussa pyritään toimimaan aina lapsen edun mukaisesti, riippumatta siitä, onko kyse huolenpidon tarpeen arvioinnista, perheen tukitoimista, huostaanotosta tai oikeusprosessista.

Järjestelmän tavoitteena on myös perheiden uudelleenyhdistäminen, kun perhetilanne on parantunut ja lapsen turvallisuus voidaan varmistaa kotona. Lastensuojelun päämääränä on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulla on kolme pääasiallista tehtävää: vaikuttaa lasten yleisiin kasvuoloihin, tukea vanhempia lastensuojelua sekä toteuttaa varsinaisia lastensuojelun (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023).

Avaan seuraavaksi lastensuojeluilmoituksen, selvityksen ja asiakkuuden prosessit, koska nämä vaiheet ovat keskeisiä lastensuojelussa. Näiden vaiheiden avaaminen opinnäytetyössäni auttaa selvittämään, miten lastensuojelu toimii ja millä tavalla prosessi lastensuojelussa etenee.

1.1.1 Ilmoitus

Lastensuojeluilmoitus tehdään tilanteissa, joissa on huolta lapsen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Ilmoitus voidaan tehdä, kun joku havaitsee tai epäilee, että

lapsi on vaarassa tai että hänen perheessään on ongelmia, jotka saattavat vaikuttaa haitallisesti hänen kehitykseensä. Lastensuojeluilmoitus on ilmoitus, joka tehdään sosiaalihuollon ammattilaiselle, jos on syytä uskoa, että lapsen tai nuoren turvallisuus tai hyvinvointi on uhattuna. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, joka on huolissaan alaikäisestä tai hänen perheestään. (Ihalainen & Kettunen 2016,109–111.) Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on vastuullinen päätös, joka voi herättää monenlaisia tunteita. Ilmoituksen tekeminen voi tuntua raskaalta, mutta se on tärkeä keino varmistaa lapsen turvallisuus ja hyvinvointi.

Mielestäni on tärkeää madaltaa kynnystä ilmoituksen tekemiselle, sillä ennaltaehkäisevä toiminta voi estää tilanteiden pahenemisen. Jokainen ilmoitus tulisi nähdä mahdollisuutena tarjota tukea ja apua ei vain toimenpiteenä, joka keskittyy ongelmiin. Kiireellisissä tilanteissa ilmoitus tehdään hätäkeskukseen tai sosiaalipäivystykseen. Viranomainen arvioi ilmoituksen perusteella, onko lapsen hyvinvointi vaarassa. Jos näin on, viranomainen ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. Kiireellisissä lastensuojelun tarpeissa arviointi toteutetaan välittömästi. Muissa tapauksissa sosiaalityöntekijä arvioi seitsemän arkipäivän sisällä, onko tarpeen ryhtyä lastensuojelutarpeen selvitykseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023.)

1.1.2 Selvitys

Lastensuojelutarpeen selvitys on prosessi, jonka aikana lastensuojeluviranomaiset arvioivat ilmoituksen perusteella esitettyjä huolenaiheita. Selvityksen tarkoitus on saada kokonaisvaltainen ymmärrys lapsen tilanteesta sekä selvittää tarvitaanko lapsen suojelemiseksi toimenpiteitä. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2024.)

Lastensuojelutarpeen selvitys alkaa, kun tehdään lastensuojeluilmoitus. Ilmoituksen jälkeen sosiaalityöntekijä arvioi ensin kiireellisten toimenpiteiden tarpeen. Jos lapsen tilanne on kiireellinen, ryhdytään välittömiin toimenpiteisiin lapsen turvaamiseksi. Kiireettömissä sosiaalityöntekijällä on seitsemän arkipäivään aikaa arvioida, onko perusteita aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Selvityksen käyn-

nistämisen kynnys on matala, ja se aloitetaan lähes aina. Poikkeuksena ovat tapaukset, joissa ilmoitus todetaan aiheettomaksi tai lapsi on jo lastensuojelun asiakas. (Taskinen 2010, 16.)

1.1.3 Asiakkuus

Lastensuojelunasiakkuus tarkoittaa tilannetta, jossa lapsi tai perhe saa lastensuojelun palveluita. Tämä tapahtuu silloin, kun lastensuojeluviranomaiset ovat arvioineet, että lapsen tai nuoren hyvinvointi on uhattuna, ja tarvitaan viranomaisten tai muiden tukitoimien interventiota. Lastensuojelun asiakkuudessa keskeistä on lapsen tai nuoren etu ja hyvinvointi. Tavoitteena on tarjota tarpeenmukaista tukea ja ohjausta siten, että lapsi saa mahdollisuuden kasvaa turvallisessa ja rakentavassa ympäristössä. Lastensuojelun asiakkuus voi alkaa eri tilanteissa, kuten huostaanotolla, tukitoimien tarpeen arvioinnilla tai muilla lapsen edun mukaisilla päätöksillä.

Lastensuojelun asiakkuus merkitsee pitkäkestoista yhteistyötä perheen ja viranomaisten välillä. On tärkeää, että perhe ei tunne olevansa vain valvonnan kohteena, vaan saa aitoa tukea ja apua. Luottamus on keskeinen elementti, sillä se mahdollistaa perheen avoimen osallistumisen lapsen hyvinvointia koskeviin päätöksiin. Asiakkuuden perusta tulee olla lapsen edun edistäminen, mutta yhtä lailla perheen tukeminen ja vahvistaminen. Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa lapselle määrätään asioitaan vastaavan sosiaalityöntekijän. Sosiaalityöntekijän tärkeimpiin tehtäviin kuuluu kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä siitä, että lapsen etuja ja oikeuksia kunnioitetaan ja toteutetaan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023.)

Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut ovat sosiaalihuollon palveluita, jotka on tarkoitettu lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Palvelujen tavoitteena on edistää lapsen ja nuoren hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Sosiaalipalveluita järjestää asiakkaan kotikunta tai kotikunnan kuntayhtymä. Asumisen ja sosiaalisen kuntoutuksen tukemiseen sekä päihde- ja mielen-terveysongelmiin on saatavilla apua. Sosiaalityö tarjoaa nuorille ohjausta, neuvontaa ja tukea kuntoutusprosessiin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021.)

1.2 Omaohjaajan rooli ja merkitys

Omaohjaajan työ nojaa vahvasti yksilölliseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen nuoren kanssa. Keskeistä tässä suhteessa on tunteiden käsittely, empatia ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentaminen, mikä mahdollistaa nuoren kuntoutumisen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisen. (Timonen-Kallio ym. 2017, 27.) Omaohjaajan rooli on moniulotteinen, ja siihen kuuluu nuoren asioiden hoitaminen, tavoitteellinen tuki ja yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa. Säännöllinen ja johdonmukainen vuorovaikutus luo luottamuksen pohjan, jossa nuori oppii tuntemaan omaohjaajansa turvallisen tukihenkilönä. Tämä luottamus on olennainen osa ratkaisukeskeistä työskentelyä, jossa tähdätään nuoren positiiviseen kehitykseen ja tulevaisuuteen. (Seppänen 2021, 195.)

Omaohjaajan onnistuminen työssään vaatii vahvoja vuorovaikutustaitoja, jotka ovat välttämättömiä aidon ja kunnioittavan kohtaamisen mahdollistamiseksi. Lisäksi empatian merkitys korostuu erityisesti lastensuojelutyössä. Omaohjaajan tulee osata asettua nuoren asemaan, jotta hän ymmärtää tämän tunteet ja kokemukset. Empatia ei tarkoita pelkästään tunteiden peilaamista, vaan kykyä ohjata nuorta rakentavasti näiden tunteiden keskellä. Tämän vuoksi omaohjaajan kyky olla läsnä, kuunnella ja tukea nuorta on kriittinen osa työskentelyä. (Timonen-Kallio ym. 2017, 27.)

2 SIJOITUKSEN ERI MUODOT LASTENSUOJELUSSA JA LAPSEN OIKEUDET

Lastensuojelussa sijoituksella tarkoitetaan toimenpiteitä, joissa lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle joko avohuollon sijoitukseen, kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton kautta. Jokaisella sijoituksen muodolla on oma erityinen tarkoituksensa ja oikeudellinen pohjansa, ja niiden käyttö perustuu aina lapsen edun ensisijaiseen huomioimiseen. Lastensuojelulaki (2007/417) ohjaa näiden toimenpiteiden käyttöä ja varmistaa, että lapsen oikeudet toteutuvat kaikissa tilanteissa.

Suomessa vuonna 2010 kaikkien 0–20-vuotiaiden sijoitettu määrä oli 17 203 vuonna 2019 aikana 18 928 lasta ja nuorta sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Vuonna 2019 oli enemmän lapsia ja nuoria sijoitettuna kodin ulkopuolelle kuin koskaan aikaisemmin. Sijoitus on vahva yhteiskunnallinen toimenpide, jonka tärkeämpänä tarkoituksena on edistää lapsen etua ja oikeuksia. (Ikonen, Eriksson, Heino & Säles, 2020 32–34.)

Kun lapsen ja perheen tilanne vaatii tuekseen lastensuojelun apua, aloitetaan lapselle lastensuojelun asiakkuus. Lapselle myönnetään oma sosiaalityöntekijä, joka vastaa hänen asioistaan. Palvelutarpeen kartoitettaessa arvioidaan lastensuojelun tarve ja jos herää huoli lapsen voinnista niin lastensuojelun asiakkuus käynnistyy, vaikka lapsi tai vanhemmat eivät kokisi sitä tarpeelliseksi. Sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkuus ei käynnisty, jos selvityksessä ei havaita perusteita huolelle eikä lapsella tai perheellä ole tarvetta tuelle. (Lastensuojelu, 2023.)

Lastensuojelun asiakkuus syntyy usein perheen kriisitilanteista tai pitkäaikaisista ongelmista, jotka vaarantavat lapsen hyvinvoinnin ja turvallisen kasvuympäristön. Yleisiä syitä ovat vanhemman työttömyys, avioero, kuolema tai taloudelliset vaikeudet, jotka voivat horjuttaa perheen dynamiikkaa ja vaikuttaa lasten hyvinvointiin. Myös vanhempien mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö voivat heikentää heidän kykyään huolehtia lapsesta. Lapsen omat haasteet, kuten aggressiivisuus tai koulunkäynnin laiminlyönti, voivat myös johtaa lastensuojelun asiak-

kuuteen. Usein perheen ongelmat kietoutuvat yhteen, jolloin tilanne vaatii kokonaisvaltaista tukea, jota avohuollon tukitoimet eivät aina pysty tarjoamaan. (Araneva 2016, 161–165.)

Avohuollon tukitoimet, kuten perhetyö tai lapsen tukeminen koulunkäynnissä, ovat ensisijaisia keinoja auttaa perheitä. Jos nämä eivät riitä turvaamaan lapsen hyvinvointia, voidaan harkita lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Perhehoito on yksi vaihtoehto, jossa lapsi saa kasvaa sijaisperheessä kodinomaisessa ympäristössä. Tämä sopii erityisesti lapsille, joilla ei ole vakavia käytöshäiriöitä ja jotka hyötyvät läheisistä ihmissuhteista sijaisperheen kanssa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2023.)

Lastensuojelulaitos puolestaan tarjoaa ympärivuorokautista ammatillista hoitoa ja valvontaa lapsille, joilla on erityisen monimutkaisia hoitotarpeita tai käyttäytymisongelmia. Laitoksessa lapsi saa tukea moniammatilliselta tiimiltä, johon kuuluu esimerkiksi ohjaajia ja terapeuttisia ammattilaisia. Tämä on erityisen tärkeää lapsille, jotka tarvitsevat selkeitä rutiineja, tiivistä valvontaa ja vahvaa rakenteellista tukea. (Heino 2020, 22.)

2.1 Avohuollon sijoitus

Avohuollon sijoitus on yksi lastensuojelun ensisijainen toimenpide. Lastensuojelulain mukaan niitä on järjestettävä viipymättä lastensuojelutarpeen toteutumisen jälkeen. Hyvinvointialueella on velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimeen viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu (Lastensuojelulaki, 34 §).

Avohuollon toimien päämääränä on tukea lapsen kehitystä ja kasvatusta sekä auttaa vanhempia ja kasvattajia vahvistamaan kasvatustaitojaan. Avohuollon sijoituksen tulee aina olla lapsen edun mukainen ja riittävästi. Nuoren sijoittaminen lastensuojeluyksikköön avohuollon tukena on tarpeen, kun tuen tarve tai kuntoutus sen vaatii, tai jos nuoren huoltaja on tilapäisesti kykenemätön huolehtimaan nuoren kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. Huoltajan suostumus on aina tarpeen, kun yli 12-vuotias lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimen avulla.

Sijoitus toteutetaan vapaaehtoisesti, eikä siinä voida käyttää lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Huoltajan ja nuoren välistä yhteydenpitoa ei voi rajoittaa, ja nuoren valvonta sekä päätöksenteko pysyvät huoltajilla. Jotta lapsi voidaan sijoittaa avohuollon sijoituksella, siihen tarvitaan lähtökohtaisesti huoltajan sekä yli 12-vuotiaan lapsen lupa. Avohuollon sijoituksen aikana tai sen jälkeen tilanne voi muuttua huostaanotoksi tai kiireelliseksi sijoitukseksi tarvittaessa. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2023.)

Avohuollon sijoitus on hienovarainen ja herkkä ratkaisu, jossa pyritään tukemaan sekä lasta, että perhettä vaikeassa tilanteessa. Se tarjoaa lapselle mahdollisuuden saada turvaa ja huolenpitoa ilman, että perheen siteitä katkaistaan kokonaan. Mielestäni on tärkeää, että sijoitus toteutetaan empaattisesti, perheen tilannetta ymmärtäen ja heidän tunteitaan kunnioittaen. Avohuollon sijoituksessa on keskeistä, että perhettä tuetaan kaikin tavoin niin, että he voivat vahvistua ja löytää voimavaroja tilanteensa parantamiseen, samalla kun lapsen turvallisuus ja hyvinvointi varmistetaan.

2.2 Kiireellinen sijoitus

Kiireellinen sijoitus lastensuojelussa tarkoittaa lapsen välitöntä sijoittamista kodin ulkopuolelle äkillisessä kriisitilanteessa, jossa lapsen turvallisuus ja hyvinvointi ovat vaarassa omassa perheessään. Tällainen toimenpide toteutetaan, kun on välitön huoli lapsen turvallisuudesta, esim. vakavan kaltoinkohtelun, hyväksikäytön, laiminlyönnin tai muun akuutin uhan vuoksi. Sijoitusta pidetään viimesijaisena toimenpiteenä, ja siihen voidaan ryhtyä vain, jos lapsen edun mukaista huolenpitoa ei voida järjestää muulla tavalla, kuten tukitoimilla. Kiireellinen sijoitus tehdään lain mukaisesti ja seuraa tiukkoja protokollia ja periaatteita, jotka pyrkivät turvaamaan lapsen oikeudet ja hyvinvoinnin. Kiireellinen sijoitus lastensuojelussa tapahtuu silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa. Kun lapsi on välittömässä vaarassa, lastensuojelussa toteutetaan kiireellinen sijoitus. Tämä tarkoittaa, että lapsi sijoitetaan toiseen hoitopaikkaan välittömästi, jos lapsen terveys tai kehitys on välittömässä vaarassa huolenpidossa olevien puutteiden tai muiden kasvuolosuhteiden vuoksi. (Lastensuojelulaki 2007/417 49 §.)

Kiireellinen sijoitus voidaan toteuttaa enintään 30 päivän ajaksi. Jos kuitenkin huostaanottohakemus on jo jätetty hallinto-oikeuteen tai huostaanottoa koskeva asia on vireillä, sijoitus voi jatkua ilman erillistä päätöstä yli 30 päivää. Lisäksi kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa, jos alkuperäinen 30 päivän aika ei riitä lapsen huostaanoton tarpeen arviointiin tai tarvittavien tukitoimien selvittämiseen. Jatko on mahdollinen enintään 30 päivän ajaksi, edellyttäen, että tarvittavat lisäselvitykset ovat välttämättömiä ja niiden hankkiminen alkuperäisen sijoituksen aikana ei ole mahdollista. Jatkopäätöksen tulee aina olla lapsen edun mukainen. (Räty 2015, 343–344.) Kiireellinen sijoitus on poikkeuksellinen toimenpide, jossa lapsen turvallisuus on vaarassa ja nopea puuttuminen on välttämätöntä. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää, että lapsen hyvinvointi turvataan viipymättä, mutta samalla perheen tilanne otetaan empaattisesti huomioon. Päätös kiireellisestä sijoituksesta voi olla perheelle raskas, joten on tärkeää, että heille tarjotaan tukea ja selkeyttä tilanteen käsittelyssä. Tässä tilanteessa korostuu huolenpidon ja turvallisuuden rinnalla myös perheen kuunteleminen ja heidän tilanteensa ymmärtäminen.

2.3 Huostaanotto

Huostaanotto on äärimmäinen lastensuojelutoimenpide, joka tarkoittaa lapsen virallista sijoittamista kodin ulkopuolelle lastensuojelullisista syistä. Huostaanotto tehdään silloin, kun lapsen turvallisuus ja hyvinvointi ovat vakavasti uhattuina omassa perheessään eikä muita toimenpiteitä pidetä riittävinä tai turvallisina vaihtoehtoina. Huostaanottoon liittyy useita juridisia ja hallinnollisia toimenpiteitä ja päätöksiä. Se voi olla lyhytaikainen tai pitkäaikainen toimenpide, riippuen tilanteesta ja tarpeista. (Hakalehto 2018, 405–407.) Huostaanotto lastensuojelussa tarkoittaa, että lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta vastaavat sosiaaliviranomaiset. Se on lastensuojelun viimesijainen keino, jota käytetään silloin, kun lapsen terveys ja kehitys ovat vakavasti vaarassa. Huostaanoton perusteena voi olla se, että lapsen terveys tai kehitys on vaarassa. Epäsuotuisien kasvuolosuhteiden vuoksi tai kehitys uhkaa vakavasti vaarantua puutteellisen hoidon tai muiden kasvuolosuhteiden seurauksena, tai lapsi vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystä

omalla toiminnalla kuten päihteiden käyttö, rikollisella käytöksellä tai muulla vaarallisella käytöksellä. Huostaanoton tavoitteena on suojella lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia sekä varmistaa, että hän saa tarvitsemansa huolenpidon ja kasvatuksen. (Hakalehto 2018, 405–407.)

Lapsella ja hänen vanhemmillaan tai huoltajillaan on oikeus tulla kuulluksi ennen huostaanottopäätöksen määräämistä. Tämä kuuleminen on olennainen osa oikeudenmukaista päätöksentekoa. Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämisen tulee aina tapahtua lapsen edun mukaisesti. Vaikka huostaanotto on vakava ja äärimäinen lastensuojelutoimenpide, se on lähtökohtaisesti väliaikainen. Viranomaisen tulee työskennellä aktiivisesti perheen kanssa, jotta lapsi voisi palata kotiin ja huostaanotto voitaisiin päättää mahdollisimman pian. (Räty 2023, 451.)

Huostaanottoon liittyy myös monia juridisia ja hallinnollisia toimenpiteitä ja päätöksiä. Se voi olla lyhyt- tai pitkäaikainen, riippuen lapsen ja perheen tilanteesta sekä tarpeista. Huostaanotto tehdään silloin, kun lapsen hyvinvointi on niin vakavasti uhattuna, ettei muita lastensuojelullisia toimenpiteitä pidetä riittävinä tai turvallisina vaihtoehtoina. Huostaanoton avulla pyritään takaamaan lapsen terveys, kehitys ja turvallisuus. (Hakalehto 2018, 405–407.)

Huostaanotto on yksi lastensuojelun raskaimmista päätöksistä, ja sen vaikutukset ulottuvat syvälle lapsen ja perheen elämään. Tärkeää on ymmärtää, että huostaanotto ei ole pelkästään juridinen toimenpide, vaan tilanne, jossa sekä lapsen, että perheen tunteet ja kokemukset ovat keskiössä. Prosessi voi herättää perheessä paljon pelkoa, häpeää ja epävarmuutta, joten viranomaisten on tärkeää käsitellä tilannetta äärimmäisellä herkkyydellä ja ammattitaidolla. Huostaanoton tarkoitus on suojella lasta, mutta samalla on keskeistä säilyttää toivo perheen jälleenyhdistymisestä, jos tilanne paranee. Huostaanoton yhteydessä tulisi aina pyrkiä mahdollisuuksien mukaan vahvistamaan perheen voimavaroja ja etsimään ratkaisuja, jotka tukevat lapsen paluuta kotiin. On myös tärkeää, että lapsi saa huostaanoton aikana emotionaalista tukea ja tuntee olonsa turvalliseksi uudessa ympäristössään. Jokainen huostaanotto on yksilöllinen, ja siksi perheen tarpeet, tunteet ja mahdollisuudet tulee huomioida jokaisessa vaiheessa, jotta tilanne voidaan ratkaista lapsen edun mukaisesti. (Mahkonen 2010, 120–123.)

3 RAJOITUSTOIMENPITEET LASTENSUOJELUSSA

Lastensuojelussa rajoittaminen tarkoittaa toimenpiteitä, joilla rajoitetaan lapsen tai nuoren liikkumista, vapautta tai muita oikeuksia. Nämä toimenpiteet voivat olla tarpeellisia tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren turvallisuus on vaarassa tai kun on tarpeen suojella häntä itseltään tai muilta. On kuitenkin tärkeää, että rajoitustoimenpiteitä käytetään harkiten ja lapsen edun mukaisesti, ja niitä ohjaa voimassa oleva lainsäädäntö ja eettiset periaatteet. (Saastamoinen 2020, 7).

Rajoitustoimenpiteiden tulisi aina olla viimesijainen keino, jota käytetään vasta, kun kaikki muut vähemmän puuttuvat ratkaisut on todettu riittämättömiksi. Niitä on sovellettava harkiten ja aina lapsen edun mukaisesti, noudattaen voimassa olevia lakeja ja säädöksiä. Lastensuojelun ammattilaiset vastaavat siitä, että rajoitustoimenpiteitä käytetään vain silloin, kun se on välttämätöntä lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Samalla on olennaista, että lapsen oikeudet ja hänen itsemääräämisoikeutensa otetaan huomioon niin pitkälle kuin mahdollista, jotta toimenpiteet eivät vahingoita lapsen luottamusta viranomaisiin tai haittaa hänen kehitystään. (Hakalehto & Toivonen 2016, 153.)

Rajoitustoimenpiteiden käytön yhteydessä on myös tärkeää noudattaa lapsen oikeuksia ja kunnioittaa hänen yksityisyyttään mahdollisimman pitkälle. Lisäksi kaikista rajoitustoimenpiteistä on tehtävä kirjallinen päätös, ja niihin liittyy valitusoikeus, joka mahdollistaa toimenpiteiden lainmukaisuuden arvioinnin ja seurannan. Tämä seurantaprosessi takaa, että rajoitustoimenpiteet toteutetaan oikeudenmukaisesti ja lapsen etua kunnioittaen. Rajoitustoimenpiteiden valvonta on osa sijaishuollon ohjausta ja valvontaa, ja siitä vastaavat muun muassa aluehallintovirasto ja Valvira. Eduskunnan oikeusasiamies valvoo viranomaistoiminnan lainmukaisuutta. Lisäksi on tärkeää, että sijaishuollon palveluntuottajat ja sosiaalityöntekijät varmistavat lapsille selkeän tiedon heidän oikeusturvakeinoistaan sekä avustavat lasta tarvittaessa muistutuksen tai kantelun tekemisessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020, 17.)

Jokaisella lapsella on oikeus tehdä valintoja ja vaikuttaa omaan elämäänsä. Lastensuojelussa on tärkeää, että työntekijät kunnioittavat tätä perusoikeutta. Lapselle tulee kertoa selkeästi ja ymmärrettävästi eri mahdollisuuksista ja niiden vaikutuksista. Näin lapsi voi tehdä harkittuja päätöksiä omasta tulevaisuudestaan. Kuuleminen ja hänen mielipiteidensä huomioon ottaminen ovat avainasemassa asiakaslähtöisessä työskentelyssä. Lapsi kokee aitoa osallisuutta, kun häntä kohdellaan tasavertaisena ja kunnioitetaan hänen yksilöllistä tilannettaan. Lapsen on tärkeää tuntea omat oikeutensa lastensuojelussa. Tieto omista oikeuksista vahvistaa lapsen itsemääräämisoikeutta ja auttaa häntä puolustamaan itseään. (Talentia 2017, 16.)

3.1 Lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen

Liikkumisen rajoittaminen tarkoittaa, että lasta voidaan estää poistumasta laitoksen alueelta ilman valvontaa. Rajoitus voidaan asettaa, mikäli lapsi omalla käytöksellään on asettanut itsensä vaaraan kuten päihteiden käytöllä, rikolliseen käyttäytymiseen tai jatkuvalla karkailemalla. Liikkumisvapauden rajoittamista ei saa ilman uutta päätöstä kestää yli seitsemän vuorokautta. Laitoksen johtaja voi asettaa tämän rajoituksen. Jatkaminen tai yli seitsemän vuorokauden kestävä rajoituksen päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Rajoittaminen saa jatkua maksimissaan yhtäjaksoisesti 30 vuorokautta. (Saastamoinen 2020, 295.) Rajoituksesta on ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle viipymättä. Lapsen mielipide rajoituksesta on selvitettävä. (Saastamoinen 2018, 236.)

Liikkumisen rajoitusta ei saa käyttää rangaistuksena, takautuvasti tai ennakkoliiksesti. (Räty 2019, 568–570.) Päätöksessä tulee selventää rajoituksen kohde, toimeenpano vaikutus lapsen liikkumiseen laitosalueella ja sen mahdollisessa vaikutuksessa lapsen koulunkäyntiin tai harrastuksiin. Lapsen sekä huoltajien mielipide on kirjattava päätökseen. Päätös on valituskelpoinen, ja muutosta voi hakea 12 vuotta täyttäneet lapset sekä huoltaja.

3.2 Yhteydenpidon rajoittaminen

Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpitoa vanhempiin ja läheisiin on mahdollista rajoittaa lastensuojelun lain 63 §:stä tarkemmin ilmenevin perustein. Yhteydenpidon rajoitus voidaan toteuttaa, jos se uhkaa sijaishuollon toteuttamista tai vaarantaa lapsen elämän terveyden tai turvallisuutta. Lisäksi rajoitus voidaan asettaa, jos perhe, sijaishuollon lasten tai henkilöstön turvallisuus on uhattuna. Yhteydenpidon rajoittaminen on kuitenkin lopettava heti, kun se ole enää tarpeellista lastensuojelulain 62 §:n 1 kohdan mukaisesti. Rajoituksen aikana voidaan ottaa lapsen käytössä olevaa laitteistoa ja välineitä haltuun. (Saastamoinen 2018, 281–282.)

Vaikka lapselle on asetettu yhteydenpidon rajoitus, on lapsella mahdollisuus pitää yhteyttä huoltajaansa ja perheeseen paitsi silloin kun yhteydenpidon arvioidaan olevan haitallista lapsen turvallisuudelle. (Saastamoinen, 2020, 437.)

3.3 Hallussa olevan aineen tai esineen haltuunotto

Lastensuojelulain 65 §:n mukaan lapsen omaisuutta voidaan ottaa haltuun, jos lapsella on hallussaan päihteiden käyttöön tarkoitettuja aineita tai niihin soveltuvien välineitä. Samoin esine ja aineet, joilla on mahdollista aiheuttaa vahinkoa tai ovat vaaraksi muille voidaan ottaa laitoksen hallintaan. Lastensuojelulain mukaan esine tai aine, joka vakavasti vaarantaa lapsen sijaishuollon järjestämisen tai yleisen järjestyksen, voidaan ottaa lastensuojelulain mukaan haltuun. Laitoksen on palautettava sijaishuollon päättyessä haltuun otettu omaisuus lapselle, ellei laissa toisin määrätä palauttamisen tai hävittämisen osalta. Laitos on vastuussa hävittämään lapsen hallusta otettu alkoholi ja huumausaineet ja ne on toimitettava poliisin haltuun. (Saastamoinen 2018, 52–55.)

3.4 Henkilöntarkastus

Lastensuojelulain 66 §:n mukaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan muutoin yllään tai vaateiden ja ihon väliin kätkeytyneinä aineita tai

esineitä voidaan asian selvittämiseksi hänelle suorittaa henkilöntarkastus. Henkilöntarkastuksen edellyttää, että sijaishuollon henkilöstöllä on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissa tai vaatteiden alla piilossa lapsen tai jonkin muun henkilön terveyden tai turvallisuuden vaarantava esine tai aine. Henkilöntarkastusta ei voi tehdä rutiininomaisesti. Henkilöntarkastuksen voi toteuttaa lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen nimittämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. (Saastamoinen 2018, 105–112.)

Tarkastuksen suorittavien henkilöiden on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta. Henkilöntarkastuksesta ei tarvitse tehdä erillistä päätöstä. Asiakirjoihin on kuitenkin kirjattava toimenpiteen perusteet, sen suorittaja ja läsnä olleet henkilöt. Kirjaaminen turvaa rajoitusten seurannan ja valvonnan. Kirjaamisen yhteydessä on arvioitava toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. (L 13.4.2007/ 417, 66§.)

3.5 Henkilönkatsaus

Henkilönkatsastus voi toteuttaa, jos on perusteltu epäily siitä, että lapsi on käyttänyt päihteitä. Henkilönkatsastus voidaan suorittaa puhalluskokeella tai huume-seula, tämä voidaan ottaa verestä, syljestä, virtsasta tai hiuksista. Henkilönkatsastusta suorittaessa ja seulanäytteitä ottaessa mukana on oltava aina toinen henkilö. Suorittaessa täytyisi olla lapsen kanssa samaa sukupuolta olevat henkilöt. Tosin terveydenhuollon ammattihenkilö voi olla kumpaa sukupuolta vaan. Henkilönkatsastuksen voi tarvittaessa suorittaa myös lapsen kanssa eri sukupuolta oleva, jos katsotaan tilanne välttämättömäksi lapsen turvallisuuden takaamiseksi. (Saastamoinen 2018, 121–128.)

4 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa aloitusvaiheessa asetetaan selkeästi tavoitteet, suunnitellaan toteutustapa, valitaan sopivat menetelmät, aikataulutetaan työskentely sekä pohditaan syntyneen tuotoksen tai tuloksen arviointia. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 11.) Kehittäminen alkaa aina hyvin rajatusta pulmasta tai kysymyksestä, johon kehittämisellä haetaan vastausta (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 41.) Tavoitteena on luoda kehittämistyön menetelmien avulla uutta, syvempää tietoa, jota voidaan hyödyntää käytännön kehittämisessä (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 15–16.)

Oppaan suunnittelun alussa laajaan tiedonkeruumenetelmään kuului runsaasti kirjojen, artikkeleiden ja tutkimusten lukemista sekä alaan liittyvien äänikirjojen kuuntelua. Olen myös perehtynyt aiempiin opinnäytetöihin, jotka käsittelevät lastensuojelun käytäntöjä ja oppaiden kehittämistä. Tämä monipuolinen tiedonhankinta on ollut tärkeää, sillä se mahdollistaa teoreettisen tiedon yhdistämisen käytännön kokemuksiin ja olemassa oleviin toimintatapoihin.

Toiminnallinen opinnäytetyö tuntui parhaimmalta vaihtoehdolta, sillä halusin kehittää käytännön oppaan lastensuojeluyksikköön raportin lisäksi. Oppaan avulla tuetaan uutta nuorta tutustumaan Oulujoen perhekodin arkeen ja käytännön toimintoihin sekä lisätään tietoisuutta perhekodin käytänteistä. Opinnäytetyöni ja siihen liittyvä opas perustuvat vahvasti kirjallisuuteen ja asiantuntijatietoon, erityisesti Tapio Rädyn ja Kati Saastamoisen lastensuojelun soveltamiseen liittyvään kirjallisuuteen. Heidän teoksensa tarjoavat vankan perustan lastensuojelun käytäntöjen ymmärtämiselle ja soveltamiselle perhekodin arjessa.

Kun nuoret ymmärtävät ja omaksuvat toisten kunnioittamisen periaatteet, se auttaa luomaan ympäristön, jossa jokainen tuntee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Tämä puolestaan tukee nuoren henkistä kasvua ja hyvinvointia, sillä turvallinen ympäristö on edellytys terveelle kehitykselle. Oppaasta löytyvät myös aikataulut koulunkäynnille ja harrastuksille. Tavoitteena on auttaa nuorta hahmottamaan päivän rytmiä ja saamaan tukea arjenhallintaan. Tämä on erityisen tärkeää, sillä monilla nuorilla voi olla haasteita oman aikataulun noudattamisessa. Selkeä

aikataulu auttaa luomaan rakenteen päivään ja tekee arjesta ennustettavaa, mikä lisää myös osaltaan turvallisuuden tunnetta. Aikataulujen avulla nuori voi seurata edistymistään ja ylläpitää tasapainoa koulun, harrastusten ja levon välillä. Oppaassa tuon esille omaohjaajan roolin. Omaohjaaja on perhekodissa nuoren tärkein tukihenkilö, ja hänen tehtävänä on tukea nuorta arjessa, kasvatuksessa ja elämän eri osa-alueilla. Omaohjaaja tekee tiiviisti yhteistyötä huoltajien ja sosiaalityöntekijän kanssa varmistaen, että nuoren tarpeet ja haasteet huomioidaan arjessa. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson 2019, 28–31.)

Oppaan loppuun olen lisännyt tärkeitä nettisivulinkkejä, joista nuori voi tarvittaessa löytää lisätietoa, esimerkiksi omista oikeuksistaan ja muista nuoren elämään liittyvistä asioista. Tämä lisää oppaan käytettävyyttä ja tekee siitä monipuolisen tietopakettin, joka tukee nuorta sekä perhekodin arjessa, että sen ulkopuolella. Tämä kokonaisuus varmistaa, että opas ei ole vain tiedollinen väline, vaan myös käytännön työkalu, joka tukee nuorta hänen arjessaan ja auttaa häntä sopeutumaan uuteen ympäristöön perhekodissa.

Opinnäytetyön opas tulee työpaikalleni, joten salassapito ja eettisyys ovat äärimmäisen tärkeitä huomioida. Olen varmistunut siitä, että eettisyys näkyy työssäni muun muassa lähteiden monipuolisuudessa ja niiden kriittisessä tarkastelussa. Tiedon valikoinnissa olen kiinnittänyt erityisesti huomiota lähdekirjailijoiden arvostukseen ja asemaan oman alansa asiantuntijoina. Olen myös arvioinut, kuinka laajalti näitä teoksia on käytetty muissa keskeisissä julkaisuissa ja tutkimuksissa. Tällä tavalla olen varmistunut siitä, että kehittämistyössä käytetty tieto on ajantasaista ja luotettavaa, mikä puolestaan vahvistaa opinnäytetyön tieteellistä perustaa. Sosiaalialan ammattilaisena minun on tärkeää kunnioittaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia kaikissa tilanteissa. Erityisesti lastensuojelutyössä on keskeistä asettaa lapsen oikeudet ja edut etusijalle, jopa silloin kun ne ovat ristiriidassa muiden osapuolten etujen kanssa. Oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon huomiointi jokaisessa tilanteessa on eettinen velvollisuus, joka ohjaa kaikkea toimintaani. Sosiaalialan ammattilaisen tehtävänä onkin käyttää asiantuntemustaan asiakkaan parhaaksi, mutta samalla kehittää jatkuvasti omaa osaamistaan ja pitää ammattitaitonsa ajan tasalla (Talentia 2017, 11.)

Eettisyys on yksi lastensuojelualan keskeisistä lähtökohdista, ja työssä vaaditaan vahvaa ammattieettistä osaamista. Sosiaalialaa ohjaa vahvasti laki, mutta ammattietiikkaa on arjen valintojen ja päätöksenteon tueksi. Arjessa saattaa usein tulla vastaan tilanteita, joissa on vaikea tehdä oikeita eettisiä valintoja, mutta työssä on aina edettävä asiakkaan etu edellä. Nopeat ja muuttuvat tilanteet vaativat myös vahvaa ammattieettistä osaamista, sillä ratkaisuja voi joutua tekemään nopeasti. Erityisesti lastensuojelussa on tärkeä omata vahva ammattieettinen osaaminen, koska työssä on suuri vastuu nuoren asioista. Nuori tulee nähdä yksilönä, ja tämä näkökulma huomioitava päätöksenteossa (Anis, Jaakola, Kiili, Lamponen & Stenvall 2024, 10.)

Oppaassa olen käsitellyt useita tärkeitä teemoja, jotka liittyvät perhekodissa asumiseen ja arjen hallintaan. Yksi keskeinen aihe on rajoitustoimenpiteet, jotka voivat tulla esille perhekodissa asumisen aikana. On tärkeää, että nuoret saavat selkeän kuvan siitä, mitä rajoitustoimenpiteet tarkoittavat ja milloin niitä voidaan käyttää. Tämä tieto auttaa nuoria ymmärtämään rajoitustoimenpiteiden tarkoituksen ja että niiden tavoitteena on aina turvata nuoren hyvinvointi ja turvallisuus. Selkeä tiedon tarjoaminen näistä toimenpiteistä voi myös vähentää pelkoja ja epävarmuuksia, joita nuorilla saattaa olla niiden suhteen.

Oppaassa esitellään sijoitusmuotoja, kuten avohuollon sijoitus ja huostaanotto. On olennaista, että nuori ymmärtää oman tilanteensa, sillä se vaikuttaa moninaisesti nuoren asioiden kulkuun. Selkeän tiedon tarjoaminen auttaa nuorta hahmottamaan sekä ymmärtämään asioita kokonaisuutena.

Perhekodin arvot ovat keskeinen osa oppaan sisältöä, sillä ne muodostavat perhekodin toiminnan peruspilarit. Arvot ohjaavat perhekodin arjen päätöksentekoa ja käytäntöjä, luoden turvallisen ja johdonmukaisen ympäristön. Tämä on olennaista nuoren kasvulle ja kehitykselle, sillä arvot auttavat luomaan selkeät raamit yhteiselolle perhekodissa. Kun nuori ymmärtää perhekodin arvot, kuten kunnioituksen ja vastuullisuuden, hänen on helpompi sopeutua yhteisöön ja toimia osana sitä. Arvojen näkyväksi tekeminen oppaassa on tärkeää, jotta ne eivät jää abstrakteiksi, vaan niillä on konkreettinen merkitys nuoren arjessa. Oppaaseen on koottu myös käytännön ohjeita, kuten hygienia- ja siivousohjeet, jotka tukevat

nuorta arjen hallinnassa. Näiden ohjeiden avulla nuori oppii huolehtimaan itsestään ja yhteisistä tiloista, mikä on tärkeä taito itsenäistymisen kannalta.

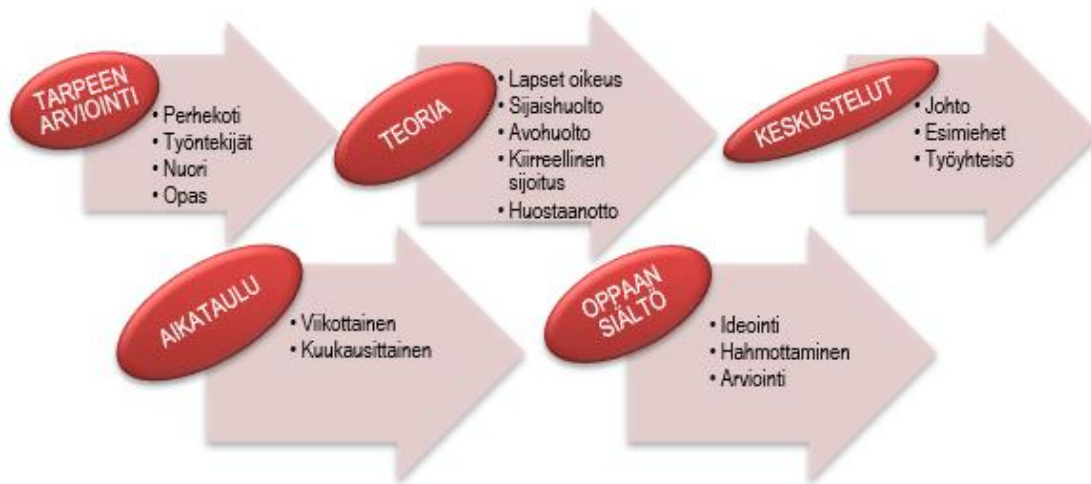
Toiminnallisessa opinnäytetyössä luodaan ja toteutetaan kehittämisprosessi. Prosessin aikana tekstintuotanto ja tutkiva tekeminen kietoutuvat yhteen, jolloin opinnäytetyötä kirjoitetaan vähitellen ja askel kerrallaan. Kirjoittaminen toimii kehittämisprosessin keskeisenä osana ja jatkuu läpi koko prosessin, saaden yhä suuremman roolin ajan myötä. Kehittämisprosessi käynnistyy suunnittelulla ja ideoinnilla. Tutustutaan alan asiantuntijasisältöihin sekä aloitetaan suunnittelu-prosessi. (Vilka & Airaksinen 2022, 51–53.)

Tämän kehittämisprosessin aikana oli keskeistä varmistaa, että oppaasta ei tule vain tiedollinen dokumentti, vaan käytännön työväline, joka auttaa ohjaajia heidän moninaisissa tehtävissään. Oppaan tulee myös olla jatkuvasti kehittyvä työkalu, jota voidaan päivittää ja mukauttaa perhekodin muuttuviin tarpeisiin. Se ei ole staattinen dokumentti, vaan elävä ja joustava työväline, joka tukee sekä nuoria, että ohjaajia heidän yhteisellä matkallaan.

Pyrkimyksenäni oli suunnitella opas erityisesti nuoren näkökulmasta katsottuna, mikä tarkoittaa sitä, että sen sisältö ja visuaalinen ilme on houkutteleva, mutta rauhallinen. Halusin luoda lukukokemuksen, joka on miellyttävä ja auttaa nuorta omaksumaan oppaan tarjoaman tiedon vaivattomasti. Päädyin käyttämään rohkeasti värejä, jotta opas olisi houkuttelevampi, mutta samalla pidin väripaletin rauhallisena, jotta kokonaisuus ei tuntuisi liian levottomalta. Tutustuin myös Theseuksesta löytyviin opinnäytetöihin, joissa oli luotu oppaita eri kohderyhmille. Tämä oli minulle arvokasta, sillä muiden oppaiden rakenteisiin ja visuaalisiin ratkaisuihin perehtyminen auttoi minua selkeyttämään omia ajatuksiani ja tekemään päätöksiä siitä, millainen oppaani tulisi olemaan. Koin tärkeäksi rajata suunnitelmaa siten, että oppaan rakenne pysyy johdonmukaisena ja käyttökelpoisena ilman, että siitä tulee liian raskas.

5 TOTEUTUS JA AIKATAULU

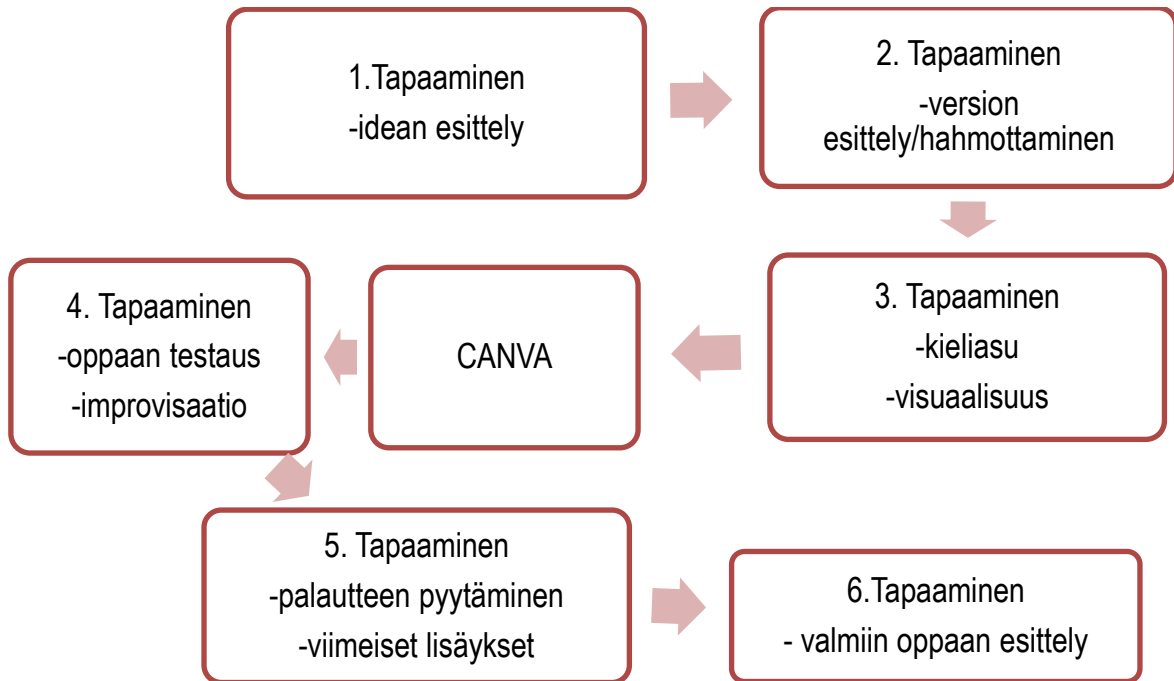
Kehittämistyön prosessi opinnäytetyössäni rakentui vaiheista, jotka loivat perustan toiminnallisen oppaan luomiselle lastensuojelulaitoksen muuttaville nuorille. Tavoitteenani oli suunnitella ja toteuttaa opas, joka tarjoaa nuorille tukea ja selkeyttä uuteen ympäristöön sopeutumisessa. Kehittämistyöni selkeyttämiseksi ja opinnäytetyön jäsentelyn tueksi olen luonut kuvion, jossa avaan kehittämissprosessin vaiheittain. Kuvio esittelee työn kohderyhmän vaiheet: arvioinnin, teoreettisen viitekehyksen luomisen, keskustelun, aikataulutuksen sekä oppaan suunnittelun.

Kuvio 1. Koko kehittämistyön prosessi

Marraskuussa 2023 kävin perusteellisen keskustelun Oulujoen perhekodin johtajan kanssa opinnäytetyönä toteutettavan oppaan sisällöstä. Keskustelimme yhdessä oppaan tavoitteista ja siitä, miten se voisi parhaiten hyödyntää nuoria ja tukea ohjaajia heidän päivittäisessä työssään. Johtaja nosti esiin arvokkaita näkemyksiä ja käytännön kokemuksia siitä, miten opas voisi auttaa nuorten sopeutumisessa laitoksen arkeen, erityisesti ensimmäisten päivien aikana. Keskustelun pohjalta tuli selväksi, että oppaan tulisi olla selkeä, helposti ymmärrettävä ja käytännönläheinen, jotta se tukisi nuoria välittömästi sijoituksen alusta lähtien. Tämän keskustelun jälkeen sovimme tulevat tapaamiset. Tapaamisissa kartoitettiin

konkreettisesti sen hetkistä tilannetta ja kehittämisvaiheita. Sovimme viisi tapaa-
mista, joiden avulla kehittämisprosessi eteni vaiheittain ja yhteistyö henkilöstön
kanssa oli sujuvaa ja johdonmukaista.

Kuvio 2. Kuuden tapaamisen suunnitelma.

Ensimmäinen tapaaminen pidettiin pienemmällä kokoonpanolla, jossa mukana olivat perhekodin johtaja ja vastaavat ohjaajat. Esittelin heille oppaan kehittämis-
idean sekä perusajatukset siitä, mitä oppaassa käsiteltäisiin. Keskustelimme op-
paan tarkoituksesta ja sen tavoitteista, kuten siitä, miten se voisi selkeyttää nuor-
ten arkea ja tukea ohjaajien työtä. Palautteen avulla sain selkeän käsityksen op-
paan keskeisistä käsiteltävistä asioista ja siitä, kuinka sisällöstä voidaan tehdä
mahdollisimman käytännönläheinen ja selkeä.

Toiseen tapaamiseen osallistuivat johtaja, vastaavat ohjaajat sekä neljä sosiono-
miohjaajaa. Tässä tapaamisessa esitin oppaan luonnoksen, jonka olin laatinut
ensimmäisen tapaamisen palautteen pohjalta. Keskustelussa keskityimme erityi-
sesti oppaan rakenteeseen ja sisältöön, ja osallistujat saivat mahdollisuuden an-
taa konkreettisia ehdotuksia suoraan luonnokseen. Palautteessa korostui erityi-
sesti oppaan selkeyden ja käytännöllisyyden merkitys. Työryhmä ehdotti, että op-
paaseen lisättäisiin selkeitä otsikoita, kuvia ja värejä, jotta nuorten olisi helpompi

omaksua ja käyttää sitä. Visuaalisuus korostui myös palautteessa oppaasta tulisi olla visuaalisesti houkutteleva, mutta samalla informatiivinen, jotta se vastaisi nuorten tarpeisiin ja helpottaisi heidän sopeutumistaan.

Kolmas tapaaminen oli pienimuotoisempi, ja siihen osallistui vain muutamia henkilöitä, jotka antoivat tarkempaa palautetta oppaan käytännön toteutuksesta. Keskityimme erityisesti yksityiskohtiin, kuten oppaan kieliasuun ja visuaaliseen ilmeeseen, jotta siitä tulisi mahdollisimman käyttäjäystävällinen. Tässä vaiheessa päätimme lisätä oppaaseen konkreettisia esimerkkejä nuorten arkipäivän tilanteista, kuten siivouksesta, koulunkäynnistä ja toisten kunnioittamisesta, jotka tukisivat oppaan käytännön hyödyntämistä. Muutokset tehtiin siksi, että oppaasta tulisi entistä konkreettisempi työkalu, joka helpottaa sekä ohjaajan, että nuoren välistä keskustelua. Oppaan avulla ohjaaja ja nuori voivat käydä avoimesti keskusteluja eri aiheista, kuten hygieniasta, koska nämä teemat on käsitelty oppaassa selkeästi. Oppaan eri kohdat tukevat vuorovaikutusta ja luovat puitteet keskusteluille, jotka auttavat nuorta ymmärtämään laitoksen arkea ja vaatimuksia. Esimerkiksi oppaan kautta voidaan käydä läpi päivittäisiä aikatauluja, kuten heräämistä ja ruokailuaikoja, ja tämän pohjalta ohjaaja voi keskustella nuoren kanssa siitä, miten hänen omat rutiininsa ja tarpeensa sopivat yhteen näiden käytäntöjen kanssa. Tämä auttaa luomaan luontevan keskusteluyhteyden ja tukee nuoren sopeutumista laitoksen arkeen.

Oppaan suunnittelu ja toteutus tapahtuivat Canva-ohjelmalla, jota olin käyttänyt aikaisemmin jonkin verran opintojen aikana. Canva osoittautui erinomaiseksi työkaluksi, sillä se tarjosi selkeän, monipuolisen ja helppokäyttöisen alustan visuaaliseen suunnitteluun. Ohjelman avulla pystyin kokeilemaan erilaisia väri- ja aseteluratkaisuja, mikä oli tärkeää, koska halusin varmistaa, että oppaan ulkoasu tukee sen selkeää ja helposti ymmärrettävää sisältöä. Käytin rohkeasti värejä, jotka toimivat visuaalisena apuvälineenä, jotka helpottavat tiedon jäsentelyä ja lukemista, mutta samalla varmistin, että yleisilme on tasapainoinen ja houkutteleva. Canvan valmiit mallit ja laaja valikoima työkaluja auttoivat luomaan ammattimaisen ja visuaalisesti houkuttelevan lopputuloksen, vaikka en ollut graafisen suunnittelun ammattilainen. Tämä visuaalinen valinta oli keskeinen osa suunnit-

telua, koska halusin, että opas ei vain informoisi, vaan myös tukisi nuorten sopeutumista ja antaisi heille positiivisen ja selkeän välineen arjen hahmottamiseen perhekodissa.

Kuvio 3. Canva

Neljännessä tapaamisessa koko henkilökunta osallistui oppaan testaamiseen käytännössä. Työryhmä jaettiin ryhmiin, joissa kaksi ohjaajaa toimi ohjaajina ja kolmas ohjaaja toimi nuoren asemassa. Kävimme läpi todellisia tilanteita, joissa oppaasta voisi olla hyötyä nuorten kanssa käydyissä keskusteluissa. Näiden harjoitusten avulla sain arvokasta tietoa siitä, miten opas toimii todellisessa arjessa ja miten sen sisältö tukee ohjaajien ja nuorten vuorovaikutusta. Harjoituksen tuloksena päätimme tehdä joitakin muutoksia oppaan kieleen ja rakenteeseen. Esimerkiksi kieli pyrittiin tekemään vielä selkeämmäksi ja nuorille helposti ymmärrettäväksi, jotta keskustelut sujuisivat mutkattomammin. Lisäksi lisäsin käytännönläheisempiä esimerkkejä, jotka helpottavat oppaan soveltamista arjen tilanteisiin, kuten nuoren päivittäisiin aikatauluihin ja vastuisiin liittyvissä keskusteluissa. Ennen tätä tapaamista olin jo lisännyt oppaaseen lukujärjestysosion, jonka avulla nuori voi täyttää omat viikoittaiset aikataulunsa. Tapaamisessa tämä osio todettiin erittäin hyödylliseksi, sillä jokaisen nuoren arki on erilainen. Toiset käyvät

peruskoulua, kun taas toiset ovat toisen asteen koulutuksessa, kuten ammattikoulussa tai TUVA-koulutuksessa. Lisäksi nuorilla on erilaisia harrastuksia, jotka rytmittävät heidän viikkoaan. Lukujärjestys auttaa nuoria hahmottamaan oman päivittäisen ja viikoittaisen aikataulunsa, mikä tukee heidän arjen hallintaansa ja auttaa seuraamaan niin koulunkäyntiä kuin harrastuksia. Tämä osio auttaa nuoria organisoimaan omaa elämäänsä selkeämmin ja tarjoaa ohjaajille välineen tukea nuoria keskusteluissa heidän arjestaan. Näiden muutosten tarkoituksena oli varmistaa, että oppaasta tulee tehokas työkalu, joka palvelee sekä ohjaajia että nuoria arjen vuorovaikutustilanteissa.

Improvisaatioharjoituksen avulla pääsimme testaamaan oppaan sisältöä käytännössä. Tämä menetelmä mahdollisti sen, että ohjaajat asettuivat nuoren asemaan ja pohtivat arjen tilanteita nuoren näkökulmasta. Harjoituksen avulla saimme luotua myös rennon ilmapiirin, joka rohkaisi avoimeen keskusteluun siitä, kuinka hyvin opas auttaisi nuorten tarpeisiin ja kuinka se toimisi työvälineenä arjessa. Improvisaatio on tärkeää erityisesti työyhteisöissä, joissa on hyvä vuorovaikutus ja yhteistyö ovat keskeisessä roolissa. Menetelmä on osoittautunut erinomaiseksi keinoksi tutustuttaa erilaisia ryhmiä toisiinsa, aloittaa työskentely energisesti ja kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Improvisaation avulla saadaan ryhmän jännitteet sulamaan ja luotua rento, avoin ilmapiiri. (Kasslin-Pottier 2012, 35.)

Tiimityöskentelyn alussa improvisaatioharjoitukset auttavat ryhmän jäseniä rentoutumaan ja tuntemaan olonsa mukavaksi toistensa seurassa. Tämä johtaa usein syvempään luottamukseen ja avoimempaan viestintään, mikä parantaa tiimin yhteistyökykyä ja luovaa ongelmanratkaisua. Työyhteisöissä improvisaation käyttö voi lisätä luovuutta ja tarjota uusia näkökulmia arkisiin työtehtäviin. Tutkimusten mukaan improvisaatioharjoitukset aktivoivat aivojen alueita, jotka liittyvät luovuuteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen mikä osaltaan selittää niiden tehokkuuden ryhmätyössä. (Limb & Braun, 2008.)

Harjoitusten jälkeen varattiin 15 minuutin keskustelutuokio, jossa parit kävivät läpi roolien tuomat kokemukset ja ajatukset. Osa ohjaajista koki, että nuoren roolissa oli helppo eläytyä arkipäivän tilanteisiin, kuten koulun tai kotiaskareiden käsitte-

lyyn. Toinen ryhmä nosti esiin, kuinka oppaan käyttö ohjaajan tukena auttoi rakentamaan keskustelua ja antoi konkreettisia keinoja puhua esimerkiksi arjen rutiineista ja vastuista.

Palautteiden perusteella harjoitus toimi hyvin, koska se loi tilaisuuden tarkastella arkisia tilanteita uusista näkökulmista. Moni ohjaaja totesi, että tällaiset rooliharjoitukset ja draamamenetelmät auttavat ymmärtämään paremmin nuoren kokemusmaailmaa ja siihen liittyviä haasteita. Improvisaatioharjoitukset lisäsivät luottamusta ja loivat ilmapiirin, jossa oli helppo antaa palautetta ja tuoda esille uusia näkökulmia.

Omat havaintoni harjoituksen aikana olivat, että ohjaajat lähtivät mukaan avoimin mielin, ja heidän palautteensa vahvisti käsitystä siitä, että improvisaatio ja rooliharjoitukset ovat erittäin hyödyllisiä työkaluja työyhteisön toimivuuden parantamisessa. Näiden menetelmien avulla opas osoittautui konkreettiseksi ja käyttökelpoiseksi välineeksi, jonka avulla nuoren arkea voidaan käsitellä monipuolisesti ja luontevasti. Lisäksi keskustelut harjoitusten jälkeen toivat esiin oppaan toimivuuden tukena ohjaajien työssä. Tämä kokemus vahvisti sen, että draamamenetelmien käyttö työyhteisössä on erinomainen tapa syventää vuorovaikutusta ja edistää yhteisöllistä oppimista.

Viides tapaaminen keskittyi oppaan viimeistelyyn. Alkuperäinen aikataulu muuttui kesän aikana omien henkilökohtaisten asioiden vuoksi mikä viivästytti työn etenemistä. Oppaan työstämistä jatkoin elokuussa ja sain sen sisällön viimeistelyä elokuun lopussa. Syyskuun alussa toimitin työyhteisölleni arvioitavaksi oppaan, johon toivoin saavani palautetta viikon sisällä, jotta voisin viimeistellä työni. Korostin, että kaikki saatu palaute olisi arvokasta oppaan viimeistelyä varten, jotta se vastaisi mahdollisimman hyvin käyttäjien tarpeisiin. Sain palautetta 14 ohjaajalta, ja työpaikalla on yhteensä 18 työntekijää. Tästä koen äärimmäisen paljon kiitollisuutta. Olen todella iloinen siitä, että näin moni antoi aikaansa oppaan huolelliseen lukemiseen ja tutkimiseen. Tämä osoittaa, että oppaan kehittämislle on todellista kiinnostusta ja tarvetta työyhteisössä ja sen sisällöllä on merkitystä päivittäisessä työssämme. Lisäksi se antaa minulle varmuutta siitä, että oppaan kehittämisen prosessiin osallistuneet ovat kokeneet sen hyödylliseksi ja haluavat tukea sen jatkuvaa parantamista.

Muutamissa palautteissa ehdotettiin hyviä kehitysehdotuksia, kuten perhekodin arvojen lisäämistä oppaaseen sekä tarkempia ohjeita omaohjaajan roolista. Lisäykset koettiin tärkeiksi, jotta opas tukisi entistä paremmin nuorten ja ohjaajien päivittäistä toimintaa, vahvistaisi yhteistä arvopohjaa ja selkeyttäisi omaohjaajan merkitystä nuorten arjessa. Suurin osa palautteesta oli positiivista ja oppaan selkeää tekstiä sekä miellyttävää ulkoasua kiiteltiin. Rajoitustoimenpiteiden osalta palautteessa toivottiin tarkempia selityksiä siitä, milloin ja miksi rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää, sekä nuorten oikeuksista niiden aikana. Tämä tieto koettiin tärkeäksi, jotta nuoret tuntisivat olonsa turvalliseksi ja ymmärtäisivät perhekodin säännöt ja käytännöt. Samalla toivottiin, että opas pysyisi kohtuullisen kokoisena, sillä liian laajoja oppaita nuoret eivät jaksakaan lukea. Halusin mielelläni tuoda esille konkreettisia esimerkkejä rajoitustoimenpiteistä, mutta oppaan laajeneminen liian yksityiskohtaisilla kuvauksilla voi tehdä siitä liian raskaan ja pitkävetäisen. Tasapainoisen kokonaisuuden säilyttäminen olikin minulle tärkeää, jotta oppaasta saatiin selkeä ja käytännöllinen työkalu.

Kirjallisen palautteen avulla analysoin kaikki ehdotukset huolellisesti ja tein tarvittavat korjaukset. Lisäsin oppaaseen perhekodin arvot, tarkensin ohjeita omaohjaajan roolista ja tein selkeämpiä linjauksia rajoitustoimenpiteiden osalta. Muutosten ansiosta oppaasta tuli entistä informatiivisempi ja käyttökelpoisempi väline omaohjaajille. Pienillä lisäyksillä onnistuin kuitenkin säilyttämään oppaan tiiviinä ja helposti omaksuttavana siten, että se sisältää kaiken tarpeellisen tiedon.

Kuudes tapaaminen ja valmiin oppaan esittely. Aiemmissä tapaamisissa saadut palautteet, korjaukset ja lisäykset otin huomioon ja esitin valmiin oppaan työryhmälle. Teemat valikoituivat perhekodin tärkeimpien asioiden pohjalta. Perhekodin arki, arvot, säännöt, sopeutuminen, sijoituksen muodot, rajoitustoimenpiteet ja internetlinkit olivat sopivia teemoja, jotka muodostivat kokonaisuuden, joka auttaa nuorta ymmärtämään elämää perhekodissa ja sopeutumaan arjen askareisiin. Opas on tulostettu ja valmis otettavaksi käyttöön Oulujoen perhekodissa vuoden 2024 aikana. Sen toimivuutta arvioidaan käytännössä, jotta nähdään, kuinka hyvin se tukee nuorten sopeutumista ja ohjaajien työskentelyä.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on ollut monin tavoin opettavainen ja yllättävän työläs. Aiheen valitseminen oli selkeää ja sen valinta sujui vaivattomasti, aikataulujen yhteensovittaminen opintojen, työn ja opinnäytetyön kirjoittamisen välillä toi mukanaan omat haasteensa. Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja intensiivinen, sillä työskentelin samaan aikaan lastensuojelulaitoksessa ohjaajana. Tämä asetti omat haasteensa ajankäytön hallinnalle ja edellytti tiukkaa suunnittelua ja priorisointia. Työelämän ja koulun yhdistäminen tuntui haasteelliselta, mutta toisaalta se auttoi kehittämään omaa ajanhallintaa ja pitkäjänteisyyttä. Opinnäytetyön kirjoittaminen antoi minulle myös hyvät mahdollisuudet reflektoida omaa työtäni ohjaajana lastensuojelulaitoksessa ja oppia yhdistämään teoreettiseen käytännön työhön. Tämä prosessi on vahvistanut ammatillista kasvuani ja kykyäni nähdä lastensuojelun kenttää laajemmin.

Opinnäytetyöni keskeinen tavoite oli luoda opas, joka on selkeää ja tukee nuorten arkea lastensuojelulaitoksessa ja auttaa sopeutumaan uuteen ympäristöön. Tämä tarve nousi suoraan työelämästä, ja olin jo alussa vakuuttunut siitä, että oppaalle on tarvetta. Työelämäyhteistyö oli mutkatonta, ja sain palautetta ja ohjeistusta oppaan sisältöön, mikä auttoi kehittämään oppaasta juuri sopivan tarpeita vastaavan. Koenkin, että yhteistyö työpaikan henkilökunnan kanssa antoi oppaalle sen konkreettisen arvon, jota halusin opinnäytetyössäni saavuttaa.

Yksi keskeisistä asioista, jota jouduin pohtimaan prosessin aikana, oli oppaan selkeys ja kirjoittamisen tarkkuus. Lastensuojelun maailma voi olla monelle nuorelle hämmentävä, joten halusin, että oppaan kieli on riittävän selkeästi kirjoitettu mutta samalla informoiva. Jouduin palaamaan moneen otteeseen tarkistamaan, että asiat on esitetty selkeästi ja helposti, jotta nuoret voivat hyödyntää opasta arjessaan mahdollisimman vaivattomasti. Samalla oli tärkeää, että ohjaajat voivat myös käyttää opasta tukena omassa työssään. Tämän oppaan tekemistä vielä hankaloitti se, että äidinkieleni ei ole Suomi. Tämä kielellinen haaste toi omat vaikeutensa, koen sen myös vahvistaneen omaa osaamistani. Oli tärkeää, että

jaksoin hioa oppaan niin, että siitä tuli selkeästä ja helposti ymmärrettävä. Eettinen huomioiminen oli keskeinen kysymys, sillä lastensuojelutyö on äärimmäisen herkkä ala, jossa lapsen etu on aina asetettava etusijalle. Visuaalisen suunnittelun merkitys nousi esiin oppaan kehittämisessä. Halusin, että opas olisi nuorille houkutteleva ja selkeä, jotta sen käyttö olisi hyvin informoivaa ja helppoa.

Kaiken kaikkiaan olen erittäin tyytyväinen opinnäytetyöprosessin lopputulokseen. Olen ylpeä siitä, että oppaasta tuli selkeä ja käytännönläheinen työkalu, joka tukee nuorten sopeutumista ja helpottaa ohjaajien työtä. Tämä prosessi on vahvistanut ammattitaitoani ja antanut syvemmän ymmärryksen lastensuojelutyön käytännön ja eettisten kysymysten merkitykset. Koulun puolelta saamani tuki oli tärkeä osaprosessia, erityisesti ohjauksen ja palautteen muodossa, mikä auttoi minua hiomaan lopputulosta paljon paremmaksi.

LÄHTEET

Anis, Merja, Kiili, Johanna, Jaakola, Anne-Mari, Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina 2024. Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus

Araneva, Mirjam, 2016. Lapsen suojelu. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsi-
kirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum Pro

Bardy, Marjatta, 2013. Lastensuojelun ytimissä. Juvenes Print: Suomen Yliopis-
topaino Oy. Hakupäivä 14.11.2023 [https://www.julkari.fi/bitstream/han-
dle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllo-
wed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Hakalehto, Suvi & Toivonen, Virve 2016. Lapsen oikeudet lastensuojelussa.
Kauppakamari: Helsinki

Hakalehto, Suviaanna 2018. Lapsioikeuden perusteet. Helsinki: Alma Talent

Heino, Tarja & Säles, Emilia 2017. Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vas-
taava perhehoito.

Heino, Tarja 2020. Mikä auttaa? Tutkimuserustaiset ja käytännössä toimivat
työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. PunaMusta Oy: Helsinki. Ha-
kupäivä 28.9.2024 [https://www.julkari.fi/bitstream/han-
dle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%c3%a4%20auttaa_22022021.pdf?se-
quence=9&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%c3%a4%20auttaa_22022021.pdf?sequence=9&isAllowed=y)

Hyvärinen, Sauli & Pösö, Tarja 2018. Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-
kustannus.

Ihalainen, Jarmo, Kettunen, Terttu, 2016. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaali-
turvan mahdollisuudet. Sanoma Pro Oy: Helsinki

Ikonen, Riikka, Eriksson, Pia, Heino, Tarja 2020. Sijoitettujen lasten ja nuorten
hyvinvointi ja palvelukokemukset. Helsinki. Hakupäivä 4.10.2024 [https://www.jul-
kari.fi/bitstream/handle/10024/140595/URN_ISBN_978-952-343-570-4.pdf?se-
quence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140595/URN_ISBN_978-952-343-570-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Kasslin-Pottier, Hannele, 2012. Näyttämöllä työyhteisö. Teatterin keinot kehittämistyössä. Helsinki: Infor

Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilkka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. AS Printon: Tallinna.

Lapsen oikeudet. Sopimus kokonaisuudessaan. Hakupäivä 3.1.2024 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoi-keudet/sopimus-kokonaisuudessaan/#3-artikla>

Lastensuojelu. Sosiaalihuollon asiakkaaksi. Hakupäivä 8.10.2024 <https://www.lastensuojelu.info/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-asiakkaaksi/>

Lastensuojelulaki 2007/417 a. Hakupäivä 29.9.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 2007/417 b. Hakupäivä 14.12.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 2007/417 c. Hakupäivä 29.9.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417>

Limb, Charles & Braun, Allen 2008. "Neural Substrates of Spontaneous Musical Performance: An fMRI Study of Jazz Improvisation". *Journals PLOS* Hakupäivä 12.10.2024

Mahkonen, Sami 2010. Lastensuojelu ja laki. 3 painos. Helsinki: Edita

Malja, Marjo, Puustinen-Korhonen, Aila, Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia 2019. Lasten suojelun laatusuositus. Hakupäivä 5.10.2024 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapsen oikeuksien sopimus. Hakupäivä 29.9.2024 <https://www.mll.fi/ammattilaisille/lasten-oikeudet/perus-ja-ihmisoi-keudet-ja-lapset/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Nurhonen, Piia 2018. Empatiavälitteinen kuormitus lastensuojelutyössä. Tulevaisuuden lastensuojelu. Helsinki: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys ry.

Perhehoitoa kehystävä lainsäädäntö. Hakupäivä 10.10.2024 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132434/URN_ISBN_978-952-302-857-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Räty, Tapio 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 3 painos. Porvoo: Edita

Räty, Tapio 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 4 painos. Helsinki: Edita

Räty, Tapio 2023. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 5 painos. Helsinki: Edita

Saastamoinen Kati 2020. Lapsi sijaishuollossa. Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet, 2. uudistettu painos, Edita

Saastamoinen, Kati 2020. Lapsen aseman sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita publishing Oy

Saastamoinen, Kati, 2018. Lapsi sijaishuollossa. Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Keuruu: Edita.

Seppänen, Mari 2021. Tunnetaidot voimavarana. Opas sosiaali- ja terveysalalle. PS- kustannus: Jyväskylä

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Helsinki. Hakupäivä 17.8.2024.

Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelunlain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen oikeudet sijaishuollossa. Hakupäivä 16.11.2023 <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossa>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun tarpeen selvittäminen. Hakupäivä 18.5.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojelun-tarpeen-selvittaminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Hakupäivä 12.5.2024. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

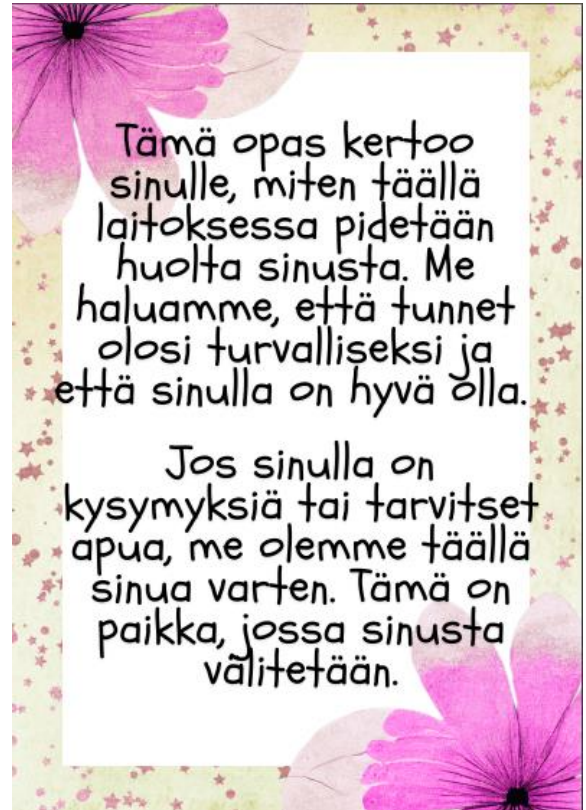
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Hakupäivä 16.11.2023 <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>

Timonen-Kallio, Eeva 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnus. Hakupäivä 28.8.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88paperi_2017_23_nettila%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

LIITTEET

Liite 1 Opas perhekodin uudelle nuorelle

Jokaisen lapsen tilanne on erilainen, jonka vuoksi myös sijoitusmuodot ovat erilaisia.

Avohuollon sijoitus:
Vaikka kotona onkin hyvä olla, voi joskus olla tarpeen saada lisätukea ja apua. Avohuollon sijoitus tarkoittaa sitä, että sinut sijoitetaan paikkaan, jossa saat tarvitsemasi tuen, mutta perheesi on edelleen mukana ja voi auttaa sinua. Tämä tehdään, jotta voit hyvin ja jotta kaikki sujuu paremmin kotona.

Huostaanotto:
Jos sinulla ei ole turvallista elinympäristöä tai sinulle ei pystytä kotona tarjoamaan sitä mitä tarvitset, saatetaan tehdä päätös huostaanotosta. Tämä tarkoittaa, että muut ihmiset huolehtivat sinusta, jotta voit olla turvassa ja saada tarvitsemasi tuen. Tavoitteena on, että voit kasvaa turvallisessa elinympäristössä ja voida hyvin ja olla onnellinen.

Kiireellinen sijoitus:
Joskus voi tulla yllättäviä tilanteita, joissa sinun täytyy nopeasti päästä paikkaan, jossa voit olla turvassa. Tämä tarkoittaa kiireellistä sijoitusta. Siinä tilanteessa tehdään päätös nopeasti, jotta sinusta voidaan huolehtia heti. Kiireellinen sijoitus voi olla tilapäinen ratkaisu, kunnes asiat saadaan selkeytettyä ja päätetään, mikä on sinulle parasta pitkällä aikavälillä. Tavoitteena on aina turvata sinun hyvinvointisi ja turvallisuutesi.

Täällä laitoksessa on sääntöjä, jotka auttavat meitä pysymään turvassa. Tämä tarkoittaa, että on joitakin paikkoja, joihin et saa mennä ilman lupaa, ja joissa voit käydä luvan saatuasi tai ohjaajan kanssa.

On tärkeää, että kaikki käyttäytyvät ystävällisesti ja kunnioittavasti. Emme kiusaa toisiamme tai riitele, koska haluamme, että täällä on mukavaa ja turvallista kaikille.

Päivittäinen hygienia, kuten suihkussa käynti, hampaiden pesu ja käsien pesu, on tärkeää terveydelle. Lisäksi oman huoneen ja yhteisten tilojen siistinä pitäminen on osa hyvää hygieniaa.

Meillä on päivittäisiä aikatauluja, kuten heräämisaika, ruokailuajat ja kouluajat. Näiden aikataulujen seuraaminen auttaa meitä pysymään järjestyksessä ja tekemään päivistämme sujuvia.

On tärkeää huolehtia omasta terveydestään, kuten ottaa lääkkeet oikeaan aikaan ja käydä tarvittaessa lääkärissä. Näin varmistamme, että voimme kaikki hyvin.

Lastensuojelun rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää tilanteissa, joissa sinun tai jonkun muun terveys, turvallisuus, kehitys, koskemattomuus tai omaisuus ovat vaarassa

Liikkumisvapauden rajoittaminen:
Liikkumista voidaan rajoittaa, jos lapsen turvallisuus tai laitoksen järjestys sitä vaatii. Tämä tarkoittaa, että lapsi ei saa poistua ilman lupaa ja saa liikkua aikuisen seurassa.

Yhteydenpidon rajoittaminen:
Lapsen yhteydenpitoa esimerkiksi puhelimen tai sosiaalisen median kautta voidaan rajoittaa, jos se on lapsen oman hyvinvoinnin tai turvallisuuden kannalta tarpeellista.

Omaisuiden ja lähetysten tarkastaminen:
Omaisuiden ja lähetysten tarkastaminen tarkoittaa, että laitoksen henkilökunnalla on oikeus tarkastaa omaisuuttasi tai sinulle tulevaa lähetystä, jos on perusteltua syytä epäillä, että kiellettyä aineita, kuten päihteitä, vaarallisia esineitä tai muita vaarantavia tavaroita.

Henkilöntarkastus:
Henkilöntarkastus tarkoittaa, että lapsen vaatteet ja tavarat tarkastetaan, jos epäillään, että hänellä on hallussaan jotain laitoksen sääntöjen vastaista, kuten vaarallisia esineitä.

Henkilönkatsastus:
Henkilönkatsastus tarkoittaa sitä, että lapselle voidaan suorittaa puhalluskoe tai ottaa häneltä hius-, veri-, sylki- tai virtsanäyte, mikäli on syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt päihdyttäviä aineita.

Aineiden ja esineiden haltuunotto:
Jos sinulta löytyy kiellettyjä aineita, kuten päihteitä tai vaarallisia esineitä, kuten teräaseita, henkilökunnalla on oikeus ottaa nämä pois. Tämä tehdään turvallisuuden ja kaikkien hyvinvoinnin takaamiseksi.

Kiinnittäminen:
Kiinnittäminen tarkoittaa fyysistä kiinnittämistä. Kiinnittäminen on tärkeää silloin, kun tilanne on välitön ja vaatii nopeaa toimintaa turvallisuuden takaamiseksi. Kun tilanne rauhoittuu ja kaikki on jälleen hyvin, kiinnittäminen lopetetaan heti.

Linkkejä

- [Lapsenoikeudet.fi](https://www.lapsenoikeudet.fi)
- [Riku.fi](https://www.riku.fi)
- [Mll.fi/nuorille/](https://www.mll.fi/nuorille/)
- [Likka.fi](https://www.likka.fi)
- [Poikientalo-oulu.fi](https://www.poikientalo-oulu.fi)
- [Päihdelinkki.fi](https://www.paihdelinkki.fi)
- [Sekasin247.fi](https://www.sekasin247.fi)
- [Mielenterveystalo.fi](https://www.mielenterveystalo.fi)
- [Mieli.fi](https://www.mieli.fi)
- [Apuu.fi](https://www.apuu.fi)
- [Finlex.fi](https://www.finlex.fi)